

İnsan denen acûbe-i hilkat

İnsan, ahsen-i takvimde (en güzel surette) bir mû'cize-i Kudret-i Samedâniyedir.

Semere-i âlemdir. Şecere-i hilkatın bir semeresi, en son cüz'ü olan zîşuûr bir meyvesidir. Yani şecere-i kâinâtın en câmi' ve en nazik ve en nâzenin, en nazdar, en niyâzdar bir meyvesidir. Kâinatın çekirdeği hükmünde olarak âlem-i asgardır. Şu âlem-i kebîrin bir misâl-i musaggarıdır. Âlemin en mükemmel meyvesi ve arzın halifesi ve emânet-i kübrânın hâmilidir. Arz'ın halifesi olduğunu fenleriyle, san'atlarıyla göstermiştir. Bir çiçeği istediği gibi, koca bir bahârı da ister. Bir bahçeyi arzu ettiği gibi, ebedî Cennet'i de arzu eder. Bir dostunu görmeğe müştâk olduğu gibi, Cemîl-i Zül Celâl'i de görmeye müştâktir. Bir kitle-i mevâtattan bir zîhayat değildir. Bir misâfir me'mûrdur. Bu âleme ilim ve duâ vâsıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir.

İnsan, bu kâinâtın büyük neticesidir. Hikmet-i hilkatıdır. Kıymetli bir meyvesidir. Bütün mahlûkât üstünde bir muhâtab-ı İlâhî ve Cennet'e lâyük bir misâfir-i Rabbânîdir. Bütün yerin nebâtî ve hayvânî olan mahlûkâtına bir nev'i tanzîmât me'mûrudur. Câmiyet-i fitrat i'tibârıyla şu mevcûdât içinde bir ustabaşı ve bir dellâl-ı saltanat-ı İlâhiyyedir. Cenâb-ı Hakk'ın antika bir san'atıdır. En nâzik ve nâzenin bir mû'cize-i kudretidir. Dünya misâfirhânesinde vazîfesi çok bir misâfirdir. Ebed için halkedilmiş ve ebede gidecektir. En câmi', en bedî' ve en âciz, en aziz, en zaîf, en lâtif bir mû'cize-i kudrettir. Böyle bir mû'cize-i kudret intizâmsız olamaz, mühmel kalamaz, abes edilmez, fenâ-yı mutlak ile mahkûm olamaz, adem-i sırfa kaçamaz. Eğer Kadîr-i zül Celâl'e dayanıp tevekkül etmezse ve i'timâd edip teslim olmazsa, vicdânı dâim azâb içinde kalır.

İnsan, en yüksek tabaka-i hayatta ve ervâh-ı bâkiye sâhibidir. Esfel-i sâfilinden tâ a'lâ-yı illiyyîne, ferşten tâ arşa, zerreden tâ şemse kadar dizilmiş olan makâmâta, merâtibe, derecâta, derekâta girebilir ve düşebilir bir meydân-ı imtihâna atılmıştır. Fitraten gâyet zaîftir, âcizdir, fakirdir, tenbel ve iktidârsızdır. Hem melâikeye benzer, hem hayvânâta benzer. İmân ile insanda tezâhür eden san'at-ı İlâhiyye ve nukûş-u Esmâ-i Rabbâniye i'tibârıyla bir kıymet alır. İpi boğazına sarılıp, istediği yerde otlamak için başıboş bırakılmamıştır. İstidâdı nisbetinde burada ekiyor ve ekiliyor, âhirette mahsûl alıyor. Kâinâtın en câmi' bir meyvesi olduğu için, kâinâtı istilâ edecek bir muhabbet o meyvenin çekirdeği olan kalbine derç edilmiştir. Kâinâtın kıymetdâr bir meyvesi ve Sâni-i Kâinât'ın nazdâr sevgilisidir. Küçük-büyük her amellerinden suâl edilecek, mahşere gidip mahkeme-i kübrâyı görecekler. Mâhiyetçe en büyük, en mükerrem, en müşerref bir mahlûktur. Mahlûkâta zâbitlik etmeye ve hayvânât ve nebâtâta kumandanlık yapmaya ve mevcûdât-ı arziyeye halifelik etmeye kâbildir.

İnsan, makbûl bir misâfir-i Rahmândır. Masnû'at içinde en münevver ve mükemmel ferddir. Mektûbât-ı Samedâniyenin bir nüshâ-i câmiyasıdır. Melâikenin hilâfına olarak pek mühim terakkiyât ve tedenniyâta mazhârdır. Milyarlarla zîhayat hüceyrâtından mürekkep ve zîhayat bir hücre-i insanîdir. Nihâyetsiz musîbetlere ma'rûz olduğu halde iktidârı, hiç

hükmünde bir şeydir. Nihâyetsiz sukut ve suûda giden iki yol önünde açılmış bir mû'cize-i kudret ve netice-i hilkat ve acûbe-i san'at olarak şu dünyaya gönderilmiştir. Nihâyetsiz şeylere muhtâç olduğu halde sermâyesi hiç hükmündedir. Nûr-u îmân ile a'lâ-yı illiyîne çıkar; Cennet'e lâayık bir kıymet alır. Bir şeceredir; kökü esâsât-ı îmâniyedir.

İnsan, Sultân-ı Ezel ve Ebed'in bir muhâtabı, bir abd-i hassı, kemâlâtının istihsâncısı, halili ve cemâlinin hayretkârı, habibi ve Cennet-i bâkiyesine namzed bir misâfir-i azizidir. Şu âlemin bir çekirdeği gibi, enva'-ı âlemin ekser nümûnelerini câmi'dir. Şu kâinât içinde pek nâzik ve nâzenin bir çocuğa benzer. Za'fında büyük bir kuvvet ve aczinde büyük bir kudret vardır. Şu kâinât sarayında bir nev'i hademedir. Şu kâinâtın hülâsası ve neticesi ve nazdâr bir halifesi ve nâzenin bir meyvesidir. Şuûrca kesrete mübtelâ, istidâdca ubûdiyet-i külliye müheyyâ sûretinde yaratılmıştır. Ubûdiyet-i külliye mazhâr olduğundan büyük ehemmiyeti vardır. Üstünde nakışları görünen Esmâ-i İlâhiyyeye âyinedarlık eder. Vazîfe ve mertebe noktasında şu haşmetli kâinâtın dikkatli bir seyircisidir. Vazîfe ve mertebe noktasında şu hikmetli mevcûdâtın belâgatlı bir lisân-ı nâtıkıdır. Vazîfe ve mertebe noktasında şu ibâdet eden masnû'atın hürmetli bir ustabaşısı hükmündedir. Vazîfe ve mertebe noktasında şu kitâb-ı âlemin anlayışlı bir mütâlâacısıdır. Vazîfe ve mertebe noktasında, şu tesbîh eden mahlûkâtın hayretli bir nâzırıdır. Kâinâtın ekser enva'ına muhtâç ve alâkadârdır. İhtiyâcâtı âlemin her tarafına dağılmış, arzuları ebede kadar uzanmıştır.

İnsan, zaîftir, belâları çoktur. Fakirdir, ihtiyâcı pek ziyâdedir. Âcizdir, hayat yükü pek ağırdır. Zulmet-i küfür ile, esfel-i sâfilîne düşer; Cehennem'e ehil olacak bir vaz'iyete girer. İnsan mükerrerdir. Mükerrer olan insan nifâka tenezzül etmez.